

Justisdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.: 15/2883

Oslo, 22.05.15

Hørings svar: Forslag til prøveprosjekt i Oslo for raskere gjennomføring av straffesaker (hurtigspor).

Norsk tolkeforening (NTF) viser til Justisdepartementets høringsbrev med forslag til prøveprosjekt i Oslo for raskere gjennomføring av straffesaker. NTF takker for invitasjonen til å kommentere forslaget, og avgir med dette sitt hørings svar.

NTFs formål i henhold til vedtektene er blant annet å virke for et høyt faglig og etisk nivå hos medlemmene og å sikre en uavhengig tolkeprofesjon med høy kvalitet i yrkesutøvelsen. NTFs medlemmer er aktive som tolker i ulike deler av offentlig sektor og på det private markedet, samt engasjerte i ulike tolkefaglige stillinger.

Generelt om tolking

Å tolke er å gjengi på et annet språk innholdet i et utsagn med alle nyanser intakt. Det er med andre ord ikke kun snakk om å oversette ord for ord eller setning for setning og heller ikke om å forklare innholdet i et vedtak e.l. Å tolke krever foruten språkkunnskaper på et høyt nivå i minst to språk, gode allmennkunnskaper og sakkunnskap om fagområdene det tolkes i, situasjonsforståelse, ferdigheter i ulike tolketeknikker og høy yrkesetisk bevissthet. Grunnlaget til dette legges gjennom tolkeutdanning. I 2007 ble det etablert et permanent utdanningstilbud ved Høgskolen i Oslo og Akershus i form av en grunnutdanning på 30 studiepoeng, samt påbyggingsmoduler som til sammen – når hele studietilbudet er utbygget – vil utgjøre en bachelorgrad.

I tillegg har det eksistert en autorisasjonsordning for tolker siden 1997 der kandidater som har bestått en omfattende prøve har fått tittelen statsautorisert tolk. Dette er en beskyttet tittel. Ordet «tolk» er ikke beskyttet, men bør etter Norsk tolkeforenings mening være forbeholdt yrkesutøvere som er utdannet i tolkeyrket.

NTFs merknader til Justisdepartementets forslag

Norsk tolkeforening vil begrense seg til å kommentere forslaget ut fra et rent tolkefaglig perspektiv, og fokuserer derfor på de delene i høringsbrevet der tolking omtales.

Rent generelt vil vi innledningsvis understreke at selv om det er ønskelig med effektiv straffesaksbehandling, er det særdeles viktig at den enkeltes rettssikkerhet er fullt ut ivaretatt, også i saker der siktede¹ trenger tolk.

I høringsnotatet står det bl.a. at bruk av hurtigspor forutsetter at «det utarbeides gode rutiner som blant annet sørger for at forsvarer oppnevnes straks der det er aktuelt, at tolk tilkalles...» (s. 14). Dette er en vurdering som NTF er helt enig i. For at en siktet skal få sine rettigheter oppfylt i en hurtigspors-ordning, vil det stilles ekstra krav overfor politiet, tingretten og lagmannsretten til at de har gode tolkebestillingsrutiner. Det må la seg gjøre å bestille en kvalifisert tolk (med «kvalifisert» mener NTF tolk med tolkeutdanning og/eller statsautorisasjon i de språkene der disse finnes) på svært kort varsel, og NTF vil påpeke at det vil være svært uheldig om denne ordningen vil føre til at siktede vil få redusert mulighet til å få kvalifisert tolk. Skulle det bli påkrevd at domstolene/politiet innfører en slags vaktordning for tolkebestilling, kan det være fornuftig at ansatte som skal arbeide med innføringen av prøveprosjektet kontakter Tolkesentralen ved Oslo Universitetssykehus for å kunne dra nytte av deres erfaringer og rutiner. UDI er også et eksempel på en stor tolkebruger som har gode rutiner for bestilling av godt kvalifiserte tolker, og som det kan være verdt å innhente råd fra.

Det vil være svært uheldig om en hurtigspor-ordning fører til økt bruk av personer uten formelle tolkefaglige kvalifikasjoner til å gjøre tjeneste som tolk innen rettspleien. Dette er et spørsmål om rettssikkerhet. Domstolene og politiet bør som hovedregel – også ved hurtigspor-saker – bruke Nasjonalt tolkeregister når de skal bestille tolk, de bør kontakte tolkene direkte, og prioritere tolker i kategoriene 1 til 3 der disse finnes på det aktuelle språk. NTF understreker at det er helt avgjørende at slike rutiner er fullt ut på plass før prøveprosjektet settes i gang. NTF vil mene at dersom det skulle vise seg vanskelig å få tak i kvalifisert tolk til saken, så bør man være tilbakeholden med å la saken bli behandlet i hurtigsporet. Siktedes rettssikkerhet er i slike tilfeller ikke tilfredsstillende ivaretatt.

Det er også avgjørende at tolk brukes i de delene av saksbehandlingen som nok av og til har blitt ansett som mindre «viktig». Det finnes flere eksempler på at forelegg nektes vedtatt fordi siktede ikke forstår innholdet i forelegget fordi profesjonell tolk ikke er brukt. Samtidig har det hendt at en siktet har vedtatt et forelegg uten å ha forstått innholdet i det og konsekvensene av vedtakelse, og at saken har endt med å bli langt mer komplisert og langtrukket enn om politiet hadde bestilt tolk til oppdraget i stedet for å satse på egne ansattes språkferdigheter.

Det er ellers viktig at man i saker som omfatter personer med begrensede norskkunnskaper har lav terskel for å bestille tolk, og at vedkommende alltid får muligheten til å benytte seg av tolk, selv om norskkunnskapene holder et visst nivå. Det å skulle delta i en rettsforhandling, motta en dom, få forkynt et forelegg eller et vedtak, stiller ganske andre krav til språkkompetanse enn vanlig, dagligdags norsk kan gi.

Kommentar til 3.10.1 Gjeldende rett - Forkynning av straffedommer

NTF vil kort kommentere et utsagn på side 32 i høringsnotatet: «I praksis vil enkle og ukompliserte dommer gjerne bli oversatt muntlig av stevnevitnet eller tolk.»

¹ NTF holder seg for enkelhets skyld til den begrepsbruk som Justisdepartementet gjør i sitt høringsnotat, og bruker «siktet» som fellesbetegnelse for siktet, tiltalt og domfelt.

NTF stiller seg kritisk til at stevnevitner tolker det som kan oppfattes som enkle og ukompliserte dommer. Det kan kanskje gjøres sjeldne unntak der stevnevitnet har fremmedspråket det skal tolkes på som morsmål. Det er generelt uheldig om det overlates til den enkeltes skjønn å bestemme om egen fremmedspråkskompetanse er god nok til å skulle tolke en dom. Feiltolking kan få store konsekvenser. NTF er klar over tilfeller der rettigheter ved anke ikke er blitt forstått fordi dommen har blitt tolket av en person uten tolkefaglige kvalifikasjoner. Kvalifisert tolk bør brukes i alle sammenhenger der forkynning og informering utløser rettigheter, og det er vitalt at innholdet i informasjonen blir oppfattet fullt ut.

Kort om klarspråk

Selv om det er på siden av temaet for høringen, vil NTF benytte anledningen til å ta med en liten kommentar om klarspråk innen domstolene og utlendingsforvaltningen. NTFs medlemmer melder stadig om tilfeller der tolking av dokumenter, beslutninger og vedtak vanskeliggjøres av at språket i disse papirene oppleves som svært utilgjengelig og komplisert av personen som er mottaker av budskapet. Det skjer svært ofte at personen uttrykker at han/hun ikke forstår hva som sies, og derfor finner det vanskelig å få med seg rettigheter, frister, ankemuligheter og annen svært viktig informasjon. Den siste tiden har vi sett en økning av typen saker som går på ulovlig retur etter utvisning, og gjennomgangstemaet i disse sakene, er mangelfull forståelse av innholdet i vedtak. Vi har også sett tilfeller der tolk ikke er blitt brukt ved forkynning av vedtak. NTF vil tro at dersom domstolene og utlendingsforvaltningen tok en gjennomgang av sin språkprofil med klarspråksperspektivet for øyet, så ville man unngått ekstra runder i saksbehandlingsapparatet og unødige straffesaker som skyldes manglende eller sviktende oppfattelse av vedtak, m.m.

Til sist vil NTF gjenta at det er meget viktig at hurtigsporet ikke blir et spor inn i økt bruk av ukvalifiserte tolker og økt bruk av kommersielle formidlerledd. Det finnes mange høyt kvalifiserte tolker med mye ledig kapasitet, og det er domstolenes ansvar å skaffe til veie tolker med formelle kvalifikasjoner også til hurtigspor-sakene. NTF ser det som svært uheldig dersom hurtig saksbehandling fører til at kvalifikasjoner må vike sete for hurtig tilgjengelighet, og at det legges mindre vekt på saklige hensyn ved oppnevning av tolk.

Med vennlig hilsen

Siri Fuglseth
Styreleder, **Norsk tolkeforening**